ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту
Кафедра мовної підготовки і соціальних комунікацій

Що вивищує розум,
те має вивищувати й душу.
П. Буаст

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА КУЛЬТУРА В СУЧАСНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ЧАСОПРОСТОРІ: АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ

ЗБІРНИК
МАТЕРІАЛІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

10 ЧЕРВНЯ 2022 РОКУ

Ірпінь 2022

ББК 74.9 (4 Укр) 58 я431
У 45

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій Державного податкового університету (протокол № 10 від 10 травня 2022 року)

Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти формування комунікативної компетентності фахівця: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. 89 с.

Редакційна колегія:
Гиріна Т.С.– доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор, завідувач кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій
Калита О.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій
Павлова А.К. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій
Зайцева І.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій
Скуратівська Г.В. – провідний фахівець кафедри мовної підготовки та соціальних комунікацій

УДК 811.116.2:388.4 (477)(063)
ББК 74.9 (4 Укр.) 58 я431
У 45

Матеріали подано в авторській редакції.

Зміст

Агалець Інна. Психолого-педагогічний супровід виховної діяльності освітньої спільноти засобами інформаційної аналітики.....4
Александрова Галина. Постать М. І. Стороженка в некрологах.....8
Брадов Володимир. Інформаційна безпека національного інформпростору: регуляторний аспект.....13
Вільчинський Максим. Просвітницький вимір блогів на економічну тематику в соціальних мережах.....17
Гиріна Тетяна. Діденко Анастасія. Підкасти на економічну тематику: тренди та перспективи розвитку в глобальному медіапросторі.....19
Зайцева Інна. Використання маніпулятивних технік під час перемовин в умовах війни.....25
Зикун Наталія. Лексикографічна містифікація як мовний спротив російській агресії в медіапросторі.....29
Димчуков Віталій. Культура мовлення як засіб комунікативних компетентностей юриста.....35
Калита Олена. Мосійчук Євгенія. Мова як засіб національної самоідентифікації українців.....39
Козар Лідія. Пісні про руйнування Запорізької Січі із збірника Бориса Грінченка і сучасні воєнні «плачі» 2022 року.....41
Левченко Олександра. Культура мовлення в молодіжному середовищі.....49
Любовець Надія. Формування ідентичностей в мемуарах Олексія Заклинського.....54
Науменко Ліана. Солов'ян Дар'я. Суржик як мовна проблема українського суспільства.....58
Павлова Алла. Макарська Аліна. Портретне інтерв'ю: відвертість, драматизм, сенсація.....67
Семашко Тетяна. Слово – своєрідний духовний код культури.....71
Судак Валерія. Місце та роль ЗМІ в авторитарних і демократичних режимах.76
Тільняк Неоніла. Сидоренко Лілія. Вплив ЗМІ на рівень культури мовлення в суспільстві.....80
Шалак Оксана. Епістолярій та праці Каленика Шейковського: національне духовне відродження і творча особистість українського фольклориста..... 84

Загалом, знання ефективних технік ведення переговорів, наразі, є вкрай актуальним, адже ми живемо саме в такий час, коли найбільшого успіху досягають саме ті люди, які є найкращими комунікаторами та співрозмовниками, ті, хто може використовувати ті ж маніпуляції, проте без жорсткого впливу на опонента, а, так би мовити, легко підштовхуючи його до правильного рішення, вигідного для обох сторін, що є особливо важливим при веденні перемовин заради спасіння людських життів.

Список використаних джерел:

1. Доценко Е.Л. Психологія маніпуляції: феномени, механізми і захист. Київ, 1997. 215 с.

2. Karanevych M. Narratives on Ukraine and manipulative in Russian English-langhage media. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.* Серія: Філологія. Вінниця: ТОВ «фірма Планер», 2021. Вип. 32. С.109–118.

3. Ficher P., Ury W. Шлях до згоди або переговори без поразки / Пер. з англ. А.Горєлової. США, 1992. 158 с.

Наталія Зикун,
д. н. соц. ком., професор,
в.о. декана факультету
соціально-гуманітарних технологій та менеджменту,
Державний податковий університет
м. Ірпінь, Україна

ЛЕКСИКОГРАФІЧНА МІСТИФІКАЦІЯ ЯК МОВНИЙ СПРОТИВ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ В МЕДІАПРОСТОРІ

Мова кожного народу є одним із найважливіших ідентифікаційних чинників, забезпечуючи створення оригінальної картини світу на основі узагальнення й перетворення усього процесу його історичного розвитку.

Відповідно до загальнонаукових підходів, вона реалізує низку функцій (номінативну, інформаційну, консолідуючу, державотворчу, виховна тощо). В особливі історичні періоди мова включається в загальносуспільний дискурс виборювання Перемоги на основі історичної правди і справедливості. Нагла збройна агресія росії проти України 24 лютого 2022 року сформувала глибоке усвідомлення всіма українцями того, що мова є нашою особливою, вербальною зброєю. Мова і війна, мова на війні, мова війни – ці словосполучення нині сповнені глибокого сенсу й активно досліджуються.

Філософ С. Дацюк, осмислюючи війну як колективну звитягу, виокремлює 11 фронтів: комбатантів; тилового забезпечення; медико-санітарний; стратегічний; управлінський; інформаційний; життєзабезпечення тилу; економічний; фронт душі; психотерапевтичний; смисловий, залишаючи за кожним його особливий внесок у перемогу. Визнаючи виправдане значення кожного з них, хотілося б особливу увагу приділити мові в контексті *фронту душі* (який дослідник вважає прерогативою священників, письменників, художників, музикантів, гумористів, інших митців, що опікуються збереженням душ воїнів, громадян – серед злоби і смерті) та *фронту смислового* (що полягає у боротьбі філософів і мислителів проти смислів та перспектив ворога, за інакший післявоєнний світ, за нові смисли та перспективи) [1]. Ці два фронти, очевидно, завжди були вирішальними в сумні й темні часи.

Повномасштабна війна росії проти України, що почалася 24 лютого, є особливо масштабною й небезпечною, нині визнається її екзистенційний характер. Водночас російська агресія стала каталізатором позитивних суспільних зрушень: самоорганізації суспільства, активізації волонтерського руху, національного самоусвідомлення, прийняття права на власні наративи і сенси [6].

Війна максимально мобілізувала визвольну енергію українців, сконцентровану також і в мовному форматі. Моніторинг інформаційно-медійного простору (інтернет-ЗМІ, соціальні мережі, Facebook, Instagram) періоду кінця лютого-травня 2022 року дає підстави констатувати помітні зміни

в сприйнятті української мови та використанні системи її засобів, що полягають насамперед у:

1) помітному збільшенні кількості носіїв української мови, охочіший перехід на українську як мову приватного й офіційного спілкування, українська мова стає засобом диференціації «свій-чужий»;

2) розширенні допустимих меж стилістичного використання обсценної лексики, яка в особливих історичних обставинах набуває ідеологічно-мотиваційного значення;

3) поширенні винятків у використанні орфографічних норм, зокрема, у правилах вживання великої/малої літери у власних іменах (хоча такий підхід неоднозначно оцінюються в різних офіційних джерелах [5]);

4) активному поповненні словникового запасу української мови емоційно-оцінними засобами, що з часом матимуть різний статус у стабільні періоди функціонування мови.

Події в Україні, звитяга українських воїнів і їхні успіхи на полі бою стали поштовхом до появи нових слів і в інших мовах – так, в онлайн-словнику англійського сленгу Urban Dictionary (містить слова і вирази сленгового характеру, а також лексичні елементи мов етнічних і інших субкультур, які відсутні в стандартних словниках) з'явилося нове слово — Ukrained (To Be Ukrained), що можна перекласти як «заукраїнити» або «бути заукраїненим» [3].

Прикладом активному проникнення в лексичний запас української мови емоційно-оцінних засобів можна вважати особливе явище в українській мові навесні 2022 року, яке ми пропонуємо називати «лексикографічною містифікацією».

Відомий запорізький блогер, дизайнер, випускник Запорізького національного університету Антон Назаренко на своїй сторінці в Instagram (anton_pepper) започаткував проект «Словник сучасної української мови!», пояснюючи таку ініціативу бажання прискорити й зробити більш захопливим власний перехід на українську мову: «Я тут намагаюся перейти вже остаточно на українську, та інколи мені не вистачає слів для спілкування. Це треба

виправляти! Тому я презентую таке невеличке оновлення словничка кожного українця! Неологізми, продиктовані новими умовами нашого життя, досвідом війни та просто звичними нам речами» [7]. На основі узагальнення новинного дискурсу й обігравши найбільш резонансні новини воєнного часу він «створив» низку неологізмів, добре відомих нині практично кожному українцю й активно використовувані в соціальних мережах: *чорнобаїти* (постійно робити те саме, не отримуючи іншого результату, і дуже страждати через це); *затридні* (поставити перед собою нереалістичні плани і щиро вірити в їхній успіх); «*завести трактор*» (найнеочікуваніший аргумент у будь-якому діалозі; застосування засобів для боротьби, яких ніхто не очікує); *дебахнулько* (людина, яка через свій інтерес та стурбованість може причинити дуже багато шкоди); *макронити* (робити дуже стурбований вигляд щодо певної ситуації, всім це показувати, але нічого не робити по суті); *хітсивня* (виникло від об'єднання слів "хітс" та "гривня". Для багатьох людей навесні 2022 року саме ця валюта стала найважливішою для існування); *натівець* (людина, яка не дотримується своїх обіцянок); *мамкувати* (не виконувати простих дій для збереження власного життя. Слово з'явилося після реакцій багатьох батьків на тривогу та евакуацію); *арестовлення* (заспокійливе повідомлення).

Цей словник був схвально сприйнятий мовцями, оскільки відповідав атмосфері й викликам часу, забезпечував реалізацію низки очікувань носіїв мови як реакції на зміну мовної ситуації.

На «словник» відреагувало багато джерел і ресурсів, які цитували й поширювали новотвори, формували на їхній основі своєрідні тести, які забезпечували повідомлення інформації у стилістиці інфотейнменту – як, наприклад, «(не)жартівливий тест від ШоТам», автори якого підкреслювали, що неологізми весни 2022 року символізують силу та впевненість українців, а також іронічно висміюють поведінку ворога [2].

Активні читачі Facebook не лише схвально коментували, поширювали, а й доповнювали перелік новотворів. До вигаданого українцями сучасного «словника» української мови увійшли переважно образні жартівливо-іронічні

номінації – переважно дієслова, іменники, окремі прислівники, утворені за продуктивними словотвірними схемами.

Найчисельнішою групою серед новотворів, закономірно, стали дієслова, згруповані нами у декілька груп: 1) утворені від назви населеного пункту, де відбувалися особливо запеклі бойові дії і чинився особливий опір ворогу: *чорнобаїти (начорнобаїти, відчорнобаїти), відірпінити (заірпінити), відкиянити*; *нахерсонити (захерсонити)*; *ізюмити, гостомелити (відгостомелити, нагостомелити)* тощо; 2) утворені від власних імен – прізвищ історичних персоналій, чия роль і вплив на настрої сторін воєнного протистояння набули міфічного характеру: *бандерити*; 3) утворені від назв організацій і видів заняття: *анонімоснути* (хакерська група Anonymous); *НАТОвати*; *волонтерити/ наволонтерити*; 4) утворені від назв видів озброєння*: байрактарнути, стінгернути, джавелінити, джавельнути, відджавелінити;* 5) утворені від інших назв*: спривидити* («знищити, зробити привидами»); *запривидітися* (від «Привид» – український пілот-ас, який збив рекордну кількість російських літаків над столицею і не відкрив своє ім'я).

Як бачимо, основною функцією наведених лексем є не номінативна, а насамперед оцінювальна. Усі вони супроводжуються іронічно-сатиричними конотаціями, що підтверджує ефективність використання сатирично-гумористичних засобів як засобу опору ворогові у скрутні історичні періоди, як дієва форми критики й боротьби з агресією [4, с.34]. Таким чином, можемо констатувати використання у боротьбі з ворогом і мовно-інформаційний інструментарій, який засвідчує активність і життєздатність системи української мови, наявність ресурсного потенціалу для реалізації низки суспільних функцій.

Список використаних джерел:

1. Дацюк С. Одинадцять фронтів. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/624a8589d2a20/

2. Журавель Д. Кімити та чорнобаїти. Чи знаєш ти нові українські слова, народжені під час війни? (ТЕСТ). URL: https://shotam.info/kimyty-ta-chornobaity-chy-znaiesh-ty-novi-ukrainski-slova-narodzheni-pid-chas-viyny-test/

3. «Заукраїнити». У словнику Urban Dictionary з'явилося нове слово. 11 квітня 2022. URL: https://nv.ua/ukr/art/zaukrajiniti-u-slovniku-urban-dictionary-z-yavilosya-nove-slovo-shcho-vono-znachit-50232849.html

4. Зикун Н.І. Сатирична публіцистика Наддніпрянщини в інформаційному просторі України: становлення, розвиток, жанрово-тематичні форми : моногр. Київ: Алерта, 2015. С.34.

5. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо вживання стилістично забарвленої лексики в журналістських матеріалах про війну. URL: https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vzhyvannia-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zhurnalistskykh-materialakh-pro-viynu/

6. Скляревська Г. «Сенсорний голод мучить людей не менш сильно, ніж голод фізичний». Ганна Шерман про культуру та культурні проєкти під час війни. URL: https://detector.media/community/article/198638/2022-04-25-sensornyy-golod-muchyt-lyudey-ne-mensh-sylno-nizh-golod-fizychnyy-ganna-sherman-pro-kulturu-ta-kulturni-proiekty-pid-chas-viyny/

7. https://www.instagram.com/p/CbbCHLGtFnQ/?utm_medium=copy_link&fbclid=IwAR3V0PdsPaYDAVMADu8HHL3HU0VmsuusGx6OY015pgCK9b_dsqPq4XEUnZw